

PRZYŁOŻONY (133) *part praet pass pf*

przyłożony (105), **przyłożon** (17), przyłożony *a.* przyłożon (11).

Pierwsze o jasne; w formach złożonych o jasne; w formach niezłożonych: -ón SarnStat (2), -on (1) OpecŻyw; -on-.

sg m N przyłożony (46), przyłożón (12); ~ (*attrib*) -ony (38); ~ (*praed*) -ón (12), -ony (6); -ón *OpecŻyw, GlabGad, BielKron, SienLek, BudBib (2), SarnStat (2); -ony WujNT; -ón : -ony FalZioł (4:5). ◇ G* przyłożon(e)go (1). ◇ *f N* przyłożoną (5), przyłożona (1), przyłożon(a) (11); ~ (*attrib*) -ą (2); ~ (*praed*) -ą (3), -a (1); -ą *CzechEp; -ą : -a WujNT (2:1). ◇ n N* przyłożon(e) (27), przyłożono (4); ~ (*attrib*) -(e) (22); ~ (*praed*) -(e) (5), -o (4); -(e) *LibMal, ModrzBaz (2); -o MurzNT, SienLek, CzechEp; -(e) : -o FalZioł (2:1). ◇ pl N m pers* przyłoż(e)ni (1). *subst* przyłożoné (24); -é (3), -(e) (21). ◇ *D* przyłożonym (1).

Sł stp s.v. przyłożyć, Cn brak, Linde XVII w. s.v. przyłożyć.

1. *Umieszczony na czymś, zetknięty z czymś, przytknięty do czegoś; appositus Mącz, Calep, JanStat; positus Vulg; appensus JanStat (111) : Appositus, Przyłożony. Mącz 310a; Calep 84a; WujNT 12.*

przyłożon(y) do czego (5): GroicPorz y3v; Ná tey łzacie ma być druga łzátá zwirzchu krotka nád koláná [...] máiac ná pierfiach otwor ná łzerz y ná dłuż ná dłoń gránowity (zowiemy to dziś Humerał álbo narámnik) do ktorego otworu Pektorał álbo napiersník będye przyłożon BielKron 34; A iuż y siekierá do korzeniá drzew iest przyłożona. WujNT Matth 3/10, Luc 3/9, s. 447; [SolikZiem g2].

przyłożon(y) ku czemu (3): Ten kamień gdy będzie ku inżem kamieniom przyłożon/ tedy będzie koždy złaman FalZioł IV 46d, IV 56a; Bowie^m białek iest rzecz barzo lipka y kljowata, imuiąc fie łnadno tego ku czemu przyłożon bywa. GlabGad H6.

Frazy: »piątno [na co] jest przyłożone« (1): Za then vczinek łfá mv vczyátho dwa palcza y pyathno na thwarzs yełth mv przilozone LibMal 1548/144.

»pieczęć (jest) przyłożona« = sigillum est appensum a. appositum JanStat (3): PYeczęci łą dwoiákie/ Iedny ważne/ kthore do łiftu przyłożone potwierdzáią włzelką Spráwę/ iáko łą Pieczęci Krolewkie GroicPorz y3v; SarnStat 844, 1105; [Dla lepszej pewności i wiadomości pieczęć miejska jest przyłożona. OpisyPozn 1567 nr 10].

a. *O zewnątrznie stosowanych środkach leczniczych (94) : Polewka zmięła iego [osła] żyłam z łuchofci łkuczonym/ pomaga/ także y łamo mięso przyłożone. FalZioł IV 4c, I 140d.*

przyłożon(y) na co [= miejsce na ciele lub dolegliwość umiejscowioną] (81): Y też nafienie z oliwą zmielzane: przyłożone na miejsce wkáłzenia weżowego [!] pomaga. FalZioł I 2d; Sok tego ziela z winem/ na łinóć kthora bywa pod oczyma przyłożony/ łpádzá ia [!] precz. FalZioł I 24a; Też łift kapułti domowej przyłożony na wrzedzienne włmirza ich ból FalZioł I 34b; Też łifcie tego ziela łtłuczone á na opuchlinę przyłożone iesth barzo dobre FalZioł I 35a; Thakież y na podogrę przyłożony plałtr z łifcia iego odeymuie bolełć FalZioł I 49d; Też ruta łtłuczona á z miodem zmielzana á na pępek przyłożona/ glijty w dziecinnych żywociech morzy FalZioł I 118d; To ziele łtłuczone łamo á przyłożone na oddawienie łuchech żył potwierdza ie FalZioł I 140b; Konikowe łifcie łtarte á z rożaná wodką przyłożone na głowę/ leczy bolenie głowy. FalZioł V 75v; piołyn z drobnymi rożynkami w wodzie albo w winie warzony/ á na nocz na bolące oczy przyłożony/

boleść wmierza pewnie. *FalZioł* V 78; też łol co namieley łtarta/ á potym z wołkiem vgnieciona/ na bolący ząb przyłożona/ wnet bolenie odehydzie. *FalZioł* V 80, I 8d, 20d, 35b, 43b, 45b (76); *GlabGad* K2v; ábowiem lin ieden rospłatány mabyć ná pierśi przyłożon [*choremu na żółtą niemoc*] á drugi miedzi plecy *SienLek* 91; Myłz rozdárta ná ránę przyłożona wyciągnie łtrzałę z rány. *SienLek* 150v. Cf *przyłożony komu na co*.

przyłożony komu na co [= *miejsce*] (2): Theż łamo ziele wływy khopr w wodzie vwarzony á na dymiona biały głowie przyłożony [...] pobudza mocnie gich rzecz przyrodzoną. *FalZioł* I 110a, V 84v.

przyłożony na co [= *rodzaj opatrunku*] (1): Kofć z brzucha tey to riby: gdy będzie łtłuczona á proch na chufć przyłożony będzie thedy bieli zęby gdy niem pociera. *FalZioł* IV 39a.

przyłożony z czym (3): Też łzafran [...] twardość ktora bywa w macicy: odmiękhcża z miodem á z czołnkiem przyłożony. *FalZioł* III 7c, I 156b, IV 3d.

przyłożony na czym (1): Yheż [*to ziele*] broní roć pępka gdy będzie przyłożon na miefczu. *FalZioł* I 111d.

przyłożony w czym (1): *FalZioł* V 38v cf *Szereg*.

przyłożony gdzie (3): Nocz y dzień ziele w proftey wodzie vwarzone/ á potym w oliwie albo w malle przyłmażone/ na dymiona y niżej pępka dzieciom y łtarim: przyłożony/ pędzi wnet vrinę z nich. *FalZioł* V 84v, IV 22a; *SienLek* 91.

W połączeniu z przysłówkowym określeniem sposobu użycia [w tym: (letnie) ciepło (8), świeżo (1)] (9): Serapio piłze onim [*o malonie*] iże boleści oczne wípokaia gdy tak na oczí łwiezo będzie przyłożony *FalZioł* I 88b; A [*kadzidło*] z niewieciem mlekiem rospuńczone/ bolenie oczu mocnie oddala/ letnie ciepło przyłożone. *FalZioł* III 33b; Gołáb zabity na każde iadowite wkąłzenie pomaga, gdy ciepło bywa przyłożony. *FalZioł* IV 21a, I 50d, 101b, III 18c, V 39, 75v, 84v.

Wyrażenia: »przyłożony obyczajem plastru« (1): Theż łifcie Pokrzywiane łtłuczone á na miełthcze wkąłzone od wćiekłego pła przyłożone obyczajem plałthru/ iad mocnie płuie *FalZioł* I 152c.

»plastr (jest) przyłożon(y)« [*szyk 7:2*] (9): I theż tenże plałtr przyłożony na miełce wkhąłzone od pła: iad wyciąga, yteż iad wężowy j niedzwíadkowy. *FalZioł* I 80a; á potym na łtwardziałą łledzionę przyłożony plałtr rospádzá puchlinę łtolczmi *FalZioł* I 152d, I 35b, 49d, 74a, 80a, 111c (9).

»z wierzchu, na wierzch, zewnątrz przyłożony« [*szyk 5:1*] (3:2:1): ale zewnątrz Profo przyłożone/ chłodzi á wyłufza węczey. *FalZioł* III 19b; Tenże gnoy łifzaie goij/ y wrzedzienicze czyrwone rozrywa przyłożony na wierzch. *FalZioł* IV 21c, I 146c, 156b, V 81; Czemu pierz, gorczyca, y inłze zioła gorące wnątrzu nie łzkodzą gdyż z wierzchu na łkorę ciała przyłożone przepalaia mięfo iż łie od nich łpryłczy iako łparzelina. *GlabGad* K2v.

Szereg: »przyłożony i przywiązany« (1): Też masło wypłokane/ w łkorupie wlołskiego orzechu przyłożone y przywiązane na pępok, Czyłte k temu lekarłtwo. *FalZioł* V 38v.

Przen (1) :

[*przyłożony komu*: Ziołko tedy Krztu Świętego ma tę moc; iż komu bywa przyłożone/ wnet grzechy jego omywa *HerbOdpow* Ee3v.]

przyłożony na co (1): Ktoreż tedy lekárftwo/ á iáko będzie przyłożone [apponetur] ná ten wrzod [tj. grzech] ktorego obá táitá? *ModrzBaz* 64v.

b. O kolejnych porcjach pokarmu (2) :

przyłożony czemu (1): ábowiem tám nie iednáko fye á nie rázem trawi/ ále závády onemu co ftrawiono/ inne bywa przyłożono. *SienLek* 13.

przyłożony na co (1): karmie lekkie richley fie trawią y zdrowe fá człowieku wízelkiemu, á thak y onym grubfzim na nie przyłożonym pomoc dawaią ku ftrawieniu. *GlabGad* G5; [bowiem ona [rzodkiew] ná czczo iedźiona wízytkie kármie ná nię przyłożone wzrufza *Cresc 1571* 241].

2. Przyciśnięty [w tym: czym (2)] (3) : On [król, tj. Chrystus] kámieniem przyłożony/ Dużą ftrażą opátrzony: Odniofł prześławne zwycięftwo *LatHar* 361.

Wyrażenie: »przyłożon na wirzch« (1): apoftolowie plakali/ a tak placątz ku grobu przyfłli/ ktory grob byl wykowán s kamieniá/ ij przyłożon kamieniem na wirzch. *OpecŻyw* 68.

Szereg: »przyłożony i zapieczętowany« (1): Y onać teź nie mnieyfzy dziw był/ gdy z grobu kámiennego mocnie przyłożonego y zápieczętowanego/ žádney rzeczy nie rużywfy/ [Jezus] iáko iáki promień ábo zarzá/ przeniknąć raczył. *RejPos* 135v.

3. Dołożony, dodany, przyłączony; congregatus *PolAnt*; *coniunctus* *Modrz* (19) :

przyłożony do kogo, do czego (4): Tedy tám przedię muśfz mieć czwartego [Boga]/ [...] A ten czwarty thwoy będzie pewnie wymyfłony/ Do náłzych trzech prawdziwych gwałtem przyłożony. *GrzegRóżn* N3v; *RejPos* 235; Azaźby nie lepiej iżeby [sakry posyłane do Rzymu] były do tego fkarbu półpolitego przyłożone? *RejZwierc* 187; *ModrzBaz* 123.

przyłożon(y) komu, czemu (2): Podobna á rowna rzecz: k sobie podobne á rowne przyda/ nawięczye fie rozmnaża lako gorączoć gorączoći przyłożona, więczye ie rozgorewa. *FalZioł* V 54; Ktorą miarą mierzycie/ tą wám mierzono będzie/ i będzie przydáno (*marg*) przyłożono. (–) wám [et adiicietur vobis] którzy słuchácie *MurzNT Mar* 4/24.

Szereg: »przyłożony a przydany« (1): chocia fá mocne obietnice przyłożone do tego [do rozkazania Pańskiego]/ á mocne przywileie przydáne do tego. *RejPos* 235.

Przen [do kogo] (4) : Bo Rzeczpółpolita iefł [...] iáko ciáło duchowne Zboru/ do Chriřtuřá Pána/ á do iedney głowy fwey przyłożone. *ModrzBaz* 100.

przyłożony czym (1): Do Syonu będą drogi pytác/ thám obrociwfy twarzy fwoie: Przydą y będą przyłożeni [apponetur] do Pána przymierzem wiekuiřtym *Leop Ier* 50/5.

Fraza: »przyłożon do ludzi swoich« = *po śmierci połączył się z przodkami; congregatus est ad populos suos* *PolAnt* (2): Y fkonał y vmárł Abráhám wítárości dobrej/ fтары y pełen (dni) y przyłożon do ludzi fwoich. *BudBib Gen* 25/8, *Gen* 25/17.

a. O tekście: dodany jako uzupełnienie (6) : Przyłożoné téz fá/ ták imioná/ iáko y figurki/ nieiedno źioł/ ále teź inych rzeczy/ ku lékárftwam potrzebnych *SienLek* 197; *CzechRozm* 202v; [á wždy tu *Caluin* powieda/ że Bofkie imię *relatiue* bywa brano/ gdy to imię Syn bywa przyłożono [do „Bog Ociec”]/ gdyż tám *definitive* álbo *descriptive* bywa położono. *PiotrGonTrzech* 34].

przyłożony do czego (1): gdyż pierwřza propozycya/ o bogu oycu á nie o fynu rozumiana/ iefł prawdziwa. [...] Ale wtora ták bezboźnie do niey przyłożona iefł fáłřywa. *CzechEp* 275.

przyłożon(y) gdzie (3): Pyofneczki s ftárego y znowego Zakonu/ kthore włáinnie ku Píálterzowi mogą być przyrownáne á przydáne/ według zwyczáiu dawnego też tu przyłożone *LubPs* gg2; Ale áby kto [...] dla nieumieiętności obyczaiu rużenia/ [...] w rzeczy íwéy nie vpadł: tedy chcemy/ áby tu obyczay rużenia przyłożón był [*volumus adiungere JanStat* 651]. *SarnStat* 807 [*idem*] 810.

b. *O wyrazach lub głoskach: sąsiadujący (przyimek z rzeczownikiem, spółgłoska z samogłoską) (2) : przyłożony do czego (1):* gdyż *praepofitio est pars indeclinabilis per se*, y máłoby co znaczyć mogła/ gdyby do ktorego ienfze⁸⁰ przyłożona nie była. *CzechEp* 67.

przyłożony k czemu (1): *Mutae literae, Littery nieme/ Niemáyące fámy z fiebie żadnego dźwięku yepli k niem vocales á głośnie littery nie będą przyłożone. Ut sunt B,c,d, etc. Mącz* 239d.

c. *Zestawiony z czymś w celu porównania [do czego] (1) :* Iednák gdy [*kościelne tradycje*] do pífmá Apoftolfskiego/ o którym wątpienia żadnego niemáíz/ przyłożone będą/ wielka íie w nich przeciwność náuce Apoftolfskiej znáyduie. *WujJudConf* 41v.

Synonimy: 2. przyciśniony; 3. przydany, przyłączony.

Cf NIEPRZYŁOŻONY, PRZYŁOŻYĆ

JR, LW